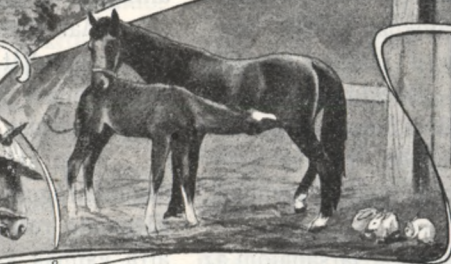

ÁLLATVÉDELEM

○○○ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ○○○

○○ KIADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ○○

IX., Ernő-utca 11–13. sz. Telefon 85–12.

Ezen lap közleményeinek utánnymását nemcsak szívesen megengedjük,
hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

III. ÉVFOLYAM

1906. FEBRUÁR

.. 2. SZÁM ..

Az állatok jogai és az embernek kötelességei az állatok iránt.

HENRY S. SALT UTÁN.

II.

Házi állatok.

Ha az állatok jogairól általában beszélünk, nem tehetünk különbséget a házi állatok és a szabadságban élő állatok között. Azokat a bizonyos, némileg korlátozott jogokat, melyeket fentebb az állatokra nézve általában követeltünk, nem lehet elvitatni sem a házi, sem a szabadban élő állatoktól. Mindkét kategóriának megvan a maga joga, csak hogy azok terjedelme és jelentősége a két kategóriában különböző.

A háziállatoknál az állatok jogát erősebben hangsúlyozzuk és követelhetjük, mert az ember felelőssége az állatokra nézve tagadhatatlanul fennáll, miután ő az,

a ki ez állatoknak életfeltételeit módosította és megváltoztatta. Mindenütt és mindég az egész világon ezek a hű és türelmes munkások az emberek hasznára számtalan szolgálatot tesznek ugyancsak megszámlálhatlan szenvedések árán.

Viszonyás fejében ma már senki sem meri tagadni, hogy a háziállatoknak jogai is vannak. De az ember eléggé ügyesen kisiklik a kötelességek teljesítése alól.

Midőn az ember az állatok munkájából és szenvedéséből hasznot húz, moralistáink azt vitatják, hogy ez a rendje a dolgoknak és hogy ez az állapot az állatokra nézve is a legkedvezőbb.

A mi társadalmi erkölcsünk ilyen formán, mint egyéb kérdésekben is helyesel minden rendszert, melyet elejteni nehéz.

Nézetünk szerint, ha kiragadtuk az állatokat az ő szabadságukból, akkor azt természetesen magunk kedvéért és magunk hasznára, nem pedig az állatok érdekében tettük. Azért nem mondhatjuk, hogy hálával tar-

toznak ez állatok az embereknek és ezen a czimen nem szabad tőlük az őket illető jogokat megtagadnunk.

Nem kívánjuk másrésztől tagadásba venni az embernek azt a jogát, hogy az állatok szolgálatát igénybe vegye. Ezidőszent a házi állatok szolgálatai társadalmi rendszerünkben épp oly kevésbé nélkülözhetők vagy pótolhatók, mint az emberi munka.

Ha már most feltesszük azt a kérdést, hogy mi-képpen tesz eleget a társadalom abbéli kötelezettségé-nek, hogy a szolgálatot tevő állatoknak jogait meg-védje, meg kell jegyeznünk, hogy e részben fennálló törvényeink nagyon is hézagosak. Eltekintve némi el-térő részletektől, nagyjában úgy áll a dolog, hogy tör-vényeink tiltják bizonyos határok között, melyek azon-ban mindig csak az emberek haszna után irányulnak, az állatok üldözését.

Amilyen hézagosan gondoskodott a társadalom az állatok jogainak törvényhozás utján való biztosításáról, épp olyan fogyatékos e gondoskodás a mindennapi élet gyakorlatában is.

„Táplálék, pihenés és jóindulat“ Humphry Primatt szerint az a három jótétemény, melyhez a házi állatok-nak joga van.

Lawrance azt mondja, hogy az ember az állatok értékes szolgálatainak viszonzásaképpen tartozik vele, hogy az állatoknak jó és elegendő táplálékot, lehető alkalmas és kényelmes hajlékot adjon, hogy velük sze-liden bánják, hogy érzékenységüket ne sértse és ha szük-séges, hogy őket életüktől megfossa, ezt a lehető gyors és legkevésbé fájdalmas módon eszközölje.

De ez nem elég, mert Montaigne szerint, ha igaz-sággal tartozunk az embernek, igazsággal tartozunk az állatok irányában is, amelyekkel kölcsönös viszonyban állunk és így némi kölcsönösség kell hogy legyen kö-telességeinkben is.

Sir Arthur Helps az ember kötelességét az álla-tokkal szemben röviden és egyszerűen úgy fejezi ki, hogy az ember köteles az állatok irányában gyöngéd lenni.

Ha házi állatainknak ilyen jogaik vannak, akkor eléggé szomorú, hogy azokat az emberek milyen gyak-ran és mily durván sértik meg.

Igás állataink nagyobb részének teljes élete, az első naptól az utolsóig egy rideg megtagadása az álla-t egyéniségének és értelmiségének. Az ember rendszerint úgy bánik velük, mint egy lelketlen eszközzel, ahelyett, hogy őket jól szervezett érző lényeknek tekintené.

Thoreau, többek között szemére hányja az em-bernek, hogy nem neveli a lovat, nem fejleszti tehet-ségeit, hanem csak dolgoztatja.

Nagyban feldicsért művelődésünk közepette elég jellemző mindennap látnunk fuvarosainkat és bérkocsi-sainkat. Mindig ugyanaz a szomorú látvány és jelenetek tárulnak elénk: rosszul táplált és túlterhelt állatok, a kocsisok örökös durvasága, az ostor átkos szereplése. És ha meggondoljuk, hogy a lovak kifejlett érzékeny-séggel és értelemmel bírnak, akkor megértjük, hogy az a sors, melyben részesülnek, szégyenletes megsértése annak az elvnek, melyet moralistáink megállapítottak.

Már Plutarchos azt mondta, hogy egy jóra való ember gondját viseli kutyájának és lovának, nemcsak akkor, mikor fiatalok, hanem akkor is, mikor öregek és használatra alkalmatlanok.

Nem szándékom elszámlálni mindazokat az igaz-ságtalanságokat, melyeknek házi állataink az áldozatai. Elegendő reámutatni arra a tényre, hogy házi állataink arra vannak kárhóztatva, hogy ignoráljuk és elfeledjük számos tehetségeiket és hogy sajnálatraméltó tárgyai annak a megvető közönynek, mely minden jó érzés és józan gondolkodás ellenére nem lát egyebet bennök, mint „állatokat“.

Amit az igás és jármos háziállatokra súlyosodó helytelen eljárás és bánásmód tekintetében mondottunk, az kétszeresen áll a többi, alsóbbrendűnek mondott háziállatra, a juhra, sertésre stb. Elég az állatvásárok-ban nap nap után felmerülő jeleneteket megfigyelni.

Külön megemlítjük itt még azokat a házi állato-kat, melyek az ember személyéhez közelebb állanak és jobbra lakótársai, mint a kutya és a macska.

A kutya kétségkívül jobb bánásmódban részesül, mint a többi állat, de azért még távol vagyunk attól, hogy a kutyát teljes értéke szerint megbecsüljük. Elég reámutatnunk arra, hogy sokan csakis a vivisectio ret-tenetes procedurájára alkalmas alanyt látnak a kutyában.

A macskák rendszerint kevésbé jó bánásmódban részesülnek mint a kutyák, és bár számos kivételt lehet ezzel szemben felhozni, mégis egészben igaza van De Quincey, midőn azt mondja, „hogy ha ennek a szegény fajnak panaszos nyögéseit és kiáltásait az iszo-nyatnak egy muzeumában egybegyűjtenék, a legkemé-nyebb szívű ember érzése is meghatottá válnék“.

A gazdátlan és éhenhaló kutyák és macskák szá-mára állított és folyton szaporodó menedékházak az itt-ott mutatkozó irgalomnak örvendetes jelei, de egyut-tal tanúságai annak a közönynek, melylyel házi állataink közül még azokat is elhagyjuk, melyek házunkhoz és családunkhoz oly közel állanak.

A becézett ölebecske, melynek más rendeltetése nincs, mint hogy mulattasson bennünket, éppen úgy mint a túlterhelt vonóállat igazságtalanság áldozatai,

mely mindkét esetben abban a meggyökerezett balhiten találja indokát, hogy az állat életének nincsen erkölcsi célja, hogy az állatnak nincsen fejlődésképes egyénisége, mely méltó volna figyelemre vagy gondozásra.

Egy olyan társadalomban, melyben az állatokat értelmek lényeknek tekintenék és nem élő gépeknek, a fent érintett helytelen nézet nem maradhatna állandó.

Végtételünk a házi állatokat illető jogokról a következő: Mellőzvéen azt a kényes kérdést, vajjon az ember erkölcsileg jogosított-e hasznosítani az állatok munkáját, elismerjük, hogy az állatok szolgálata a szokás és gyakorlat révén a mai társadalom gazdaságában egy jelentékeny, sőt szükséges tényezővé vált.

Hacsak némileg respektáljuk az igazságosság elvét, akkor lehetetlennek kell kijelentenuünk azt, hogy az állatok szolgálatainak megjutalmazása tisztán az egyéni szeszélytől legyen függővé téve, mert a rabszolgaság mindig gyűlöletes és üldözendő, akár embert, akár állatot sújtunk azzal.

Annak az általános jognak alapján, mely őket közösen minden egyéb lényvel megilleti, a házi állatok még külön címen igényelhetik az ember jóindulatát és részrehajlatlanságát, mert nemcsak munkatársai és szolgálói, de gyakran úgyszólván családjának is tagjai és otthonának hű részesei.

Máday Izidor.

A kuruzslásról.

A kuruzslásnak nemcsak az emberek részéről van még ma is nem csekély számú áldozata, hanem az állatok egészsége és élete is veszélyeztetve van a könnyen hívó nép eme rossz szokása által. A kuruzslás tehát a közegészségügyön kívül sok más fontos állami, közgazdasági érdeket sért. Nagy közgazdasági károkat okozhat egyes fertőző természetű betegségek fel nem ismerése, helytelen kezelése és tovább hurczolása által is, de másrésztől hiábavaló fájdalmat okoz a betegnek, a gyógyulást késlelteti és ezen szempontból mint *állatkinzás* is üldözendő cselekményt képez.

Az állatvédelmi eszmék lassan ugyan, de folytonosan tért hódítanak; ezek között a védtelen állatot a különböző, részben babonákon alapuló, téves nézetekkel, balhiedelmekkel a kuruzslással szemben oltalomba venni, az állatvédelemnek egyik legfontosabb, legnehezebb feladatát kell hogy képezze.

A törvény a beteg állatok gyógykezelését a tanulmányai által erre képesített állatorvosok részére tartja fenn; mások által hivatásszerűen üzőtt orvosi gyakorlat hivatalból üldözendő büntetőndő cselekményt képez. Azonban az ilyen hivatásszerűen kuruzsló emberek

töbnyire oly óvatossággal, raffineriával gyakorolják áldatlan mesterségüket, hogy számos esetben kikerülnek a törvény büntető hatalmát; az okozott kár bekövetkezte után eltűnnek, nem találhatók meg (pl. a herézők, miskárolók) vagy csupán „önzetlen tanács“-nak tüntetik fel rendelésüket és mivel receptet vagy más írásbeli feljegyzést rendszerint nem adnak, megtörténik, hogy perbe fogva, bizonyítékok hiányában, felmentik őket.

Hathatósabb eszköz a kuruzslás ellen az emberek, a *társadalom felvilágosítása*, annak megismertetése, hogy mily végtelen, kiszámíthatlan, érzékeny veszteségeket okozhat a kuruzslás, mily kegyetlenség beteg, védtelen állatokat kiszolgáltatni ilyen tanulatlan, indolens emberek manipulációinak. Erre való tekintettel helyén valónak látszik ezen lapban is fellépni a kuruzslással szemben, mely, mint már fentebb jeleztem, állatkinzást képez és ennél fogva az állatvédelmet is érinti.

Állatokon a kuruzslást leginkább a pásztorok, tehenészek, kovácsok, vadászok, állatkereskedők és gyógyszerészek űzik.

A pásztoroknak különösen nagy szerepük jut egyes fertőző betegségek eltitkolásánál és tovább hurczolásánál. Egyik leginkább használt eljárásuk a beteg állat *füllének bemetszése*, a vérbocsátás, az érvágás egy neme, mely azonban már azért sem használható, mivel ilyen uton sokkal kevesebb vért lehet kibocsátani, mint a mennyi bizonyos indokolt esetekben kívánatos volna. A vérbocsátást nagyobb ereken át (a torkolati vivőeren) sokkal präcisebben, gyorsabban lehet eszközölni. Másrésztől azonban a lépfene (anthrax) és más fertőző természetű betegségek is ilyen bővérűség tüneteit mutatják; ha már most ezekből a beteg állatokból vért bocsátanak, mely a fertőző csírákat magában foglalja, ez által a betegséget hathatósan terjesztik és kiszámíthatlan károkat okozhatnak.

Egyes vidékeken (így Krassó-Szörény, Temes és Arad vármegyében) szokásban van a szarvasmarhák bármilyenü belső megbetegedésénél egy 5—6 cm. hosszú *hegyes árral a mellkasba szúrni*; a cél, melyet evvel az eljárással a kuruzslók el akarnak érni az, hogy az esetleg megduzzadt lépet eloszlatásra bírják. A szurás helyén a legtöbb esetben súlyos lefolyású *mellhártyagyulladás* lép fel, mely ugyan néha a mellhártya összenövésével gyógyul, de akkor is tartós, gyógyíthatlan nehézlégzést (fuladozást) hagy maga után vissza.

A *tehenészek* tudását, ügyességét főképen a *nehéz elléseknél* teszik próbára. Tagadhatatlan, hogy akadnak közöttük olyanok is, kik egyes rendellenes fekvéseknél a megfelelő manipulációt empyrikus uton eltalálják, de nagy részük csupán a durva erőszakhoz nyúl és ha sikerült a magzat valamely előbukkanó testrészére köteléket reáerősíteni, azt kiméretlenül addig huzzák, míg a méh, a hüvely vagy a borju megszakad. Egyesek az ilyen szülésmesterek közül, kiknek azonban rendszerint a szülőutak szerkezetéről és fiziologiájáról halvány sejtelmük sincs, még késhez is nyúlnak, operációkat is végeznek, melyek azután az ekkor bekövetkező fertőzés nyomán geny- és evvérűsége, elhullásra vezetnek.

A *kovácsok* leginkább a beteg vagy betegnek vélt patákon kuruzsolnak. Így itt különösen utalni kell

a mi kovácsaink ama rossz szokására, mely szerint, ha a vasalás alkalmával a pata talpán egy vörös foltot észrevesznek, ennek megfelelően kifaragják a szarut egészen az érzékeny részéig; a vörös folt a talp alsó felületén egy régen lefolyt vérzésre utal; míg ez alul észrevehetően megjelenik, addig a vérzés helye réges-régen meggyógyult, a kifaragás által mesterségesen készített seb azonban nemcsak a különböző kárt okozó anyagoknak a talajból, alomból való behatolásának szolgálatul, hanem az ily módon gyengített patán az egyenlőtlen megterheltetés következtében káros deformációk, szarurepedések és egyéb bántalmak jönnek létre. A *száraz vérfoltok* („Steingalle“) *kifaragása* tehát határozottan káros és műhibát képez, melyért a kovács pro foro is szavatolni tartozik, az okozott kárért felelősségre vonható.

Egy további rossz szokása kovácsainknak, azoknak t. i., kik kuruzslással is foglalkoznak, hogy ha hascsikarással u. n. kólikás beteg lovak kerülnek kezeik közé, — de egyesek más, nemcsak hasi fájdalommal járó betegségeknél is végzik ezt a műveletet, — harapófogóval vagy tüzes vassal zúzzák, égetik a fültő-mirigyét; szerintük a *ló egerét semmisítik meg* ez által. Ez a brutális eljárás teljesen helytelen és csak kárt okoz, épen úgy mint a szintén leginkább a kólikás lovaknál alkalmazni szokott *kóolaj* (petroleum) beadása a szájon át, mely az ilyen esetben különben is többnyire már hurutos gyomor- és bélnyálkahártyát még jobban izgatja, gyuladást idézi elő, a gyomor és belek görcsös összehúzódását és így a hascsikarást, a *fájdalmakat is jokoza*. Az ugyanilyenkor jelenlevő gyakori vizeleti inger egyes laikusoknál azt a gyanút kelti, hogy a vizelet visszartartása ellen kellene ilyenkor beavatkozni és hegyesre faragott *tormagyökeret* vagy *paprikázott szalmát* stb. vezetnek be a kólikás ló húgycsővébe, a hol ezek az anyagok azután szintén többé-kevésbé súlyos, de semmiestre sem előnyös hatású elváltozásokat hoznak létre.

A *vadászok* főleg kutyákon, az *állatkereskedők* közül a szoba-állatokkal kereskedők kutyákon, macskákon és madarakon üzik a kuruzslást. A legtöbben valamely biztos hatású csodaszerral (leginkább pilulák vagy tinkturák alakjában gyártják ezeket) rendelkeznek, melyet azután minden különösebb kritika nélkül adnak bélsárpangás, tüdőgyulladás és epilepsia ellen egyaránt. A *madárkereskedők* által előszeretettel ajánlott házi szerek között első helyen szerepel a *paprikás szalonna* és a *petroleum*, mindakettő ismert izgató hatásánál fogva már sok kint és szenvedést okozott az ilyen lelkiismeretlen¹ kezekbe került ártatlan madaraknak. Egyik kedvelt fogásuk továbbá a madárkereskedőknek az u. n. *pip operálása*; némelyek ez alatt a *nyelv hátán* a hámnak elszarusodott rétegét értik, melyet csipeszszel vagy tollkessel erőszakosan letépnék, úgy, hogy azután a madár enni nem képes mindaddig, míg az a réteg utána pótlódik; mások a testnek épen ellenkező irányu végén a *kloaka jőlött* találják meg a pipét és az itt normális viszonyok között is mindig jelenlevő mirigyhalmazba szurnak be többé-kevésbé tiszta tüvel; nem ritkán egészen a hasüregbe jutnak az ilyen operatio alkalmával és a madár elhullása után végzett bonczó-

lászor a szurás helyének megfelelően található *hashártyagyuladás* jelzi a kezelés hatását.

Csodaszereiket ezek a kuruzslók egyes gyógyszer-tárakból vagy drogueriákból szerzik be, melyek nagy reklámmal hirdetik (különösen Németországban) ezeket. Az ilyen többnyire titkos összetételű szerek azonban az állatoknak ritkán, hanem leginkább csak a velük kereskedőknek hoznak hasznot. Még a legegyszerűbb kórtani ismeretekkel rendelkezők sem fogják elhinni azt, hogy az ilyen szerek egymással homlokegyenest ellenkező kezelést igénylő betegségeket gyógyíthatnának. Különösen sok visszaélést üznek a kisebb állatok részére gyártott gyógyszerekkel, melyeknek, mint már fentebb jeleztem, universális hatásuaknak kellene lenni, ha tényleg beváltak azt, amit róluk hirdetnek. Nem kevésbé élnek vissza a közönség jóhiszeműségével a kólika labdacskok, kólika essentiák, restitúciós fluidok, keporok, tejporok, rüholajok, féregűző pilulák, sebkenőcsök stb. gyártói, kik nagyrészt oly bántalmak ellen is ajánlják csodaszereiket, melyeknek megállapítása alapos orvosi ismereteket igényel. Kólikás tünetekkel, hasi fájdalmakkal jár a gyomor és a belek hurutos bántalmain kívül igen sok más szerv betegsége (a hashártya, a máj, a vese, a húgyhólyag, nem ritkán a mellhártya gyuladása), a restitúciós fluidokat ajánlják általában a lovak u. n. pókosodása ellen, pedig itt is igen különböző természetű csont-, ín- és ízületi bántalmakat foglalnak össze ezen gyűjtőnév alatt, úgy hogy a helytelenül alkalmazott bedörzsölések a betegséget súlyosbítják, a fájdalommasságot fokozzák, alkalmazásuk hiábavaló állatkínzással jár; a keheesség vagy fuladozás, mely lovak adás-vevésénél szavatosság tárgyát is képezi, gyógyíthatatlan, azért ez ellen nem használ semmiféle kepor sem, és ugyanez áll a többi hatású és nélkülözhetetlennek jelzett praeservatív és gyógyító csodaszerekre nézve is, melyek a kuruzslás szolgálatában állanak, esetleg a gyógyulást késleltetik vagy egyenesen káros hatást fejtenek ki.

A kuruzslás, ezek szerint, mint az több, fentebb vázolt példából is kitétnik, állatkínzást is képez, mely ellen ennél fogva az állatvédelem fegyverével, eszközeivel is kell küzdeni. *Dr. Zimmermann Ágoston.*

Állatvédelem a vágóhidakon.

Az állatvédelem az emberi érzés nemesebb nyilvánulásai közé tartozik, amely érzés a nemesebb emberi lelki tulajdonok ápolásából fakad és a nemesebb emberi érzések nevelésére is igen alkalmas. Az állatvédelem éber szemmel kíséri az állatok mindennemű életnyilvánulásait; és az emberi és az állati jogoknak, követelményeknek közvetítője és kiegyenlítője.

Amikor az állatvédelem az állatoknak jóvoltá felett örökös, magasabb szempontból tekintve, tulajdonképen csak az emberi érdekeket szolgálja. A mindennapos érintkezés az emberi és az állati érintkezés közös gócpontjai, az érdekközösséget világosan kimutatják. Ha az állatokkal folytonosan jól bánunk, ebből előbb-utóbb is csak az embernek lesz haszna. Az állatállomány az

emberiség vagyonának tekintélyes része, ennek jókarban tartása, gyarapítása, óvása és védelme nemzetgazdasági és így közös emberi érdek. Egészséges, jól ápolt és gondozott állatállomány egy nemzetnek gazdaságát és a gazdaság iránti jóérzését bizonyítja. Nemzeti, sőt nemzetközi missziót teljesít tehát az az egyesület, amely az állatvédelmet tűzte ki céljául és bár eszközeiben és munkájában kicsinyesnek is látszik — hangya-szorgalma bámulatos — az eredmény egy nemzet vagyonossága, általános jóléte.

Az állatvédők éber szeme oda irányul minden-hová, ahol az állatoknak vagy mint gazdasági eszköznek, vagy mint kedvtelési cikknek szerepök jut. Az állatvédők megtalálják és megszerzik a szorgos gyermeki neveléstől fel egészen a büntetőtörvénykönyvig az összes fórumokat, amelyek révén céljukat elérni iparkodnak. A közlekedési eszközök, az ipar, a kereskedelem, a mezőgazdaság, a szállítási vállalat, a divatos kedvtelések, mind az állatvédelem megfigyelési objektuma. Kettőzött, sőt sokszoros a figyelem a vágóhidakon, ahol az állatok leölése történik és a hol az állatkinzásnak a legtágabb tere nyílik.

A normális emberi érzés megköveteli, hogy az állatok kiirtása, leölése a vágóhidakon és mindenhol egybeült a leggyorsabban és lehetőleg minden fájdalom nélkül menjen végbe. A fájdalomnélküliség és a gyorsaság a leölésnek két főfeltétele. E sarkalatos elvek mellőzése durva állatkinzás és csakis durva lelkiületű, avagy rossz szándéku egyének kiváltsága. Maga a felesleges fizikai munka, amelyet az illető állat a hosszas és kínzó leölési folyamat alatt kifejt, már azért is kárhöz-tartandó és kerülendő, mivel a husnak tetszetőséget és tápértékét jelentékenyen befolyásolja. A fizikai munka: fehérje és zsír fogyasztás! Ezért nem tanácsos, munka, hosszas fárasztó utak, vasuti és egyéb szállítás után az állatokat közvetlenül leölni. Ha tehát állatvédelmi és humánus indokok alapján nem is, már gyakorlati és gazdasági szempontból sem ajánlatos a lassu, hosszadalmas és kínzó leölési mód.

Az emberek már a legrégebb időktől a mai napig foglalkoznak a gyors és a fájdalom nélküli ölési módszer ideáljának feltalálásával. Számos állatvédő pályadíjat tűzött ki a probléma megoldására. Joger, Rothmüller és Fridrich, Schadow, Trapp, Winkler és H. Silberbach, Bolza, Behr stb. ennek a célnak elérése érdekében alkották különféle, döntési, kábitási és ölési rend és műszereiket.

Aki a vágóhidakon gyakrabban megfordul, bizonyára igen sokszor tapasztal állatvédelmi szempontból a jobb érzést, a humanitást sértő rut visszaéléseket, embertelen bánásmódot. A leölési mód oly fontos ténykedés, amelyet csakis kipróbált és biztos kezű emberre lehet bízni. Durva lelkiületű, lelketlen és rosszindulatu emberek kezében a tagló és a szuró kés gyilkoló számmá aljasul és elveszti iparoseszközi jellegét. Még a legügyesebb és leggyorsabb leölési mód is fájdalmas látvány; a durva és cynikus pedig kegyetlen, felháborító és szörnyűség.

A külföld legtöbb vágóhidján az állatvédő-egyesületek az állatvédelem főpontjait rövid és tartalmas

tizparancsolatszerű mondatokba foglalva, a vágóhidak legforgalmasabb helyein kifüggesztik; figyelmeztetik a közönséget az állatvédelem előnyeire és az állatkinzás büntetendő cselekményeire.

A nemzetgazdasági érdek mellett az állatvédelemnek sarkalatos pontja, hogy kegyetlenség a gyanutlan, tehetetlen és védtelen állatoknak hiábavaló fájdalmat okozni, amikor ezek a fájdalmukat sem elárulni és a legtöbb esetben elkerülni képtelenek.

A vágóhidakon az állatvédelemnek figyelmét ki kell terjesztenie a vágóállatok szállításától, ezek elhelyezésétől egészen a vágatási, leölési módszerekig.

A vágóállatok a vágóhidra a vágóhidi istállókba lábon, szekéren avagy vasuton szállíttatnak. Az idevonatkozó megejtett tudományos vizsgálatok bizonyítják, miszerint a szállítási mód és szállítási eszköz a nyereendő hús minőségére és tartóságára lényeges befolyással van. Ismeretes, hogy a megkergetett és kellőleg ki nem pihent; a szekéren, avagy a vasuti kocsikban hosszas rázásnak kitett és a vágóhidra érkezés alkalmával azonnal leölt állat husa nem olyan szép, nem olyan izletes, sem olyan tartós, sem olyan magas tápértékkel bír — (a fokozott fizikai munka, a felhasznált fehérje, a túlságos vértartalom miatt) — és sokkal romlandóbb is, mint a nyugodt, kipihent állaté. Még a kötözés, a kötéllel fékezés is befolyással van a husra, és ártalmas. A szekéren és a vasuton való túlszűfoltás és ennek következtében az állatok folytonos nyomása, törése, szintén káros behatással van a nyereendő hús mennyiségére és minőségére. A túlszűfolt kocsiban elbukott állat felkelni képtelen, a hosszas időnati típrás, gázolás, ha az állat halálára nem vezet — nem ritka ez az eset sem — mindenesetre a bőr alatti kötőszövetben, a felületen, sőt mélyebb izomrétegekben véres, savós, elkobzásra való beszűremkedéseket, az olyan gyakori láb-, borda-, medencecsont- stb. törés alkalmával egész testrészek elkobzását előidéző sérüléseket okoz. Szállítás alkalmával kaloda alkalmazása, a borjúnak az anyja farkához való megkötése és a szopás elleni szájkosarazása, avagy bárminő más kényszerhelyzet előidézése, ütés-verés, rugás, farktördelés, csavarás, mint állatkinzás kerülendő. Az állatoknak vasuti és hajón való be- és kirakásánál alkalmas rakodási helyek és eszközök rendelkeznek be, a hol az állatok láb-, nyaktörés és zúzódás veszélyének nincsenek kitéve. Igen ajánlatos lenne az is, ha az állatok hajtására, vasuti és hajó-szállításnál azok be- és kirakásával csakis arra kitanított hajcsárok volnának alkalmazhatók. Ezek a hajcsárok karszalaggal ellátva, a vágóhid, illetve a feladó-állomás szolgálatában állnának.

Tekintettel a takarmánynak és az ápolásnak a húsrá való lényeges befolyására, a vágóhidi istállókban elhelyezett vágóállatok először is megfelelő alommal látandók el. A takarmányozásról, itatásról és esetleg fejről épen úgy kell a vágóállatoknál gondoskodni, mint a gazdasági alkalmazásuk és hasznosítások közben. Ezen élettrendtani követelmények szünetelése, pontos be nem tartása a nyereendő húsrá káros kihatással van. Az éhezés és szomjuhozás élettani folyamata lényeges befolyással bír az illető állat húsára. Az állatok

éhezés és szomjazás alkalmával, mivel ezalatt úgyszólván önönmagukból táplálkoznak, súlyban veszítenek és pedig legtöbbet veszít a zsír, a máj, az izom és a vérmennyiség. És miután az éhezés és a szomjazás alkalmával a vér a tápcsatornában munkára nem talál, a szervekbe tolul, itten szaporítja a rendes vérmennyiséget, innen pótolja az elhasznált és a létfenntartásra szükséges anyag mennyiségét. A vágóállatoknak szomjaztatása és éheztetése tehát gazdasági szempontból szintén mellőzendő. Három óránál tovább istállózott állatnak vizet, 10 óránál tovább istállózott állatnak takarmányt kell adni.

Kutyákat a vágóhidra vezetni, illetve ottan tartani tilos. A kutya ingerli, nyugtalanítja, elvadiítja a vágóállatot. Az ilyen nyugtalan állat lecsendesítése, megfékezése állatkinzásra adhat alkalmat és a nyereendő húrra a fent leírt módon ártalmas is lehet. Ez pedig minden rendelkezésre álló eszközzel és gondoskodással kerülendő.

A legerősebb felügyeletet az állatvédelemnek azonban a vágatási módszerek alkalmazása és kivitele körül kell kifejtenie. Az állatkinzás itt üli orgiáit, itten féktelenkedik a kegyetlenség mindenféle meg nem engedhető formában és időtartamban. Tekintet nélkül a humánus, állatvédelmi szempontokra, ezen a ponton csunya dolgokat művel, lábbal tipor minden jobb emberi érzést a kényelem, a szeszélyes egyéni ötlet, a féktelenkedés, virtuskodás, pajkosság és az érzéketlenség. Ezeknek a gonosz, hiányos emberi érzéseknek gátat kell emelni. Nem szabad megengedni, hogy minden hűsiparos, minden vágólegény saját külön módszere, egyéni ötlete szerint ölje le az állatokat. Minden állatfajra a hatóság részéről előre meghatározott és kötelező leölési mód egyszer és mindenkorra állapítandó meg. Minden vágóhídon egyöntetű vágási módokat kell alkalmazni. Ezeket a módokat a hatóság az állatvédelem és az állategészségügy hivatott örével együttesen állapítja meg. Ehez mindenki feltétlenül alkalmazkodni tartozik. Újabb ölési módszereket csakis a fenti hármast-bizottság egyhangú hozzájárulásával szabad megkísérteni.

Ha a leöléshez szolgáló előkészületek, eszközök teljesen készen várnak, csak akkor szabad a vágóállatot a vágóhelyiségbe bevezetni, gyorsan és fájdalom nélkül, de sohasem a társainak szemeláttára, leölni. Állatvédelmi szempontból a leölésnél az állatokat össze kell kötni és lefektetni. A leölés előtt az állat elkábitandó, hogy a leölés okozta fájdalom tudomására ne jusson. Az elkábitás jelenleg a legtöbb helyen homlokütéssel történik. A homlokütésre igen alkalmasak az álarcok avagy a kábitópisztolyok. De akár álarcral, akár kábitópisztollyal, akár taglóval történik a leütés, fő a gyors és biztos találás — az agy elroncsolása, megsértése. A sikeres ütésre az állat öntudatát, érzését elveszíti és teljesen mozdulatlaná válik. Az angol módszernél a vérbocsájtás elmarad. Ezáltal a hus bizonyára tápértékben nyer, de sokkal hamarabb romlik, mint a vértől megfosztott hus. Akár szurás, akár metszés által történik a vér-

bocsájtás, a homlokütés mint kábitómódszer mindig alkalmazandó, ezáltal az állat önkivületi állapotba esik és a fájdalomérzés teljesen ki van zárva. Az összes ölési módszerek alkalmazásakor az állat nem mulik ki pillanatnyilag, hanem az életnyilvánulások lassan-lassan szűnnek meg, az érzékszervek egymásután mondják fel a szolgálatot. A legjobb leölési mód tehát az lesz, amely pillanat alatt öli meg az állatot. A halál csak a teljes elvérzéssel következik be, a látszólagos, időszakonkénti nyugalom, amely a fájdalom és a reflexmozgásokat felváltja, csak tetszhalál — amikor még a lebőrözésbe és feldarabolásba nem szabad belefogni.

A leölést csakis felnőtt, 18 éven felüli, erőteljes testalkatu egyének végezhetik, akiknek biztos a kezük és akik a homlokütést próbakarókon alapon megtanulták. Inasoknak a leölést élő állatokon gyakorolni tilos. Kezdők, gyakorlatlanok állatok leölését nem végezhetik. Az elvéreztetés beretváéles késsel, szurás avagy metszés útján történik. Az elvéreztetést az állatok rugdosásával, tiprásával siettetni nem szabad — de nem is tanácsos. Ez céltalan és legjobb a teljes elvérzést a természetre bízni. Ha az állat az elvéreztetés után már teljesen nyugodt, érzéketlen, reflex uton nem ingerelhető és reflex-mozgást maga sem végez, lebőrözhető és feldarabolható.

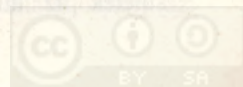
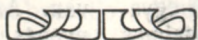
Tekintettel, hogy a rituális ölési módszernél (saktolás) a vérbocsájtást a homlokütés nem előzi meg, állatvédelmi szempontból ez az ölési módszer kárhóztatandó. De nemcsak maga a nyakátmetszés, de az ehhez való előkészületek, a guzsbakötés, a földreterés, a fejnek kegyetlen és természetellenes hátrafesztése, mind fájdalmas és hosszadalmas eljárás. Ez az eljárás szerfelett kegyetlen, mivel az állat a metszés után átlag 10 percig, sőt a rossz és tévesztett metszésnél még jóval tovább is eszméletén marad. A cornea még akkor is reagál, a a szivverés még akkor is kitapintható, fájdalmas mozgások még ekkor is jelentkeznek. Schweizban 1895., Szászországban 1892. évben tiltották be a saktolást.

Ezek röviden a vágóhidakon az állatvédelemnek sarkalatos pontjai. Ezek betartásával nemcsak az állatvédelmet, hanem és főképen a gazdasági érdekeket szolgáljuk. Ebből is látszik világosan az állatvédelemnek nemzetgazdasági és etikai haszna.

E helyen jelenleg nem volt céлом az állatvédelmet, a humanitás szempontjából olyannyira fontos kérdést, tudományosan alapon minden oldalról megvilágítva, a vágóhídon alkalmazott szakembereknek bemutatni. Hiszen éppen azért, mivel érzékkel bíró szakemberekhez szólok, elég a kérdésre reámutatnom, elég a különféle állatkinzási módozatokat érintenem, hogy azok után a helyes út és a helyes mód mindenhol és mindenkor megtaláltsék és alkalmaztsák. A mint már többször említettem, az állatvédelem nemcsak az emberi józan érzésnek normális megnyilatkozása, hanem igen lényeges nemzetgazdasági érdek is.

(„Vágóhídi Szemle.”)

Morvay Gyula.

VEGYESEK.

Az őstermeszlet kincseinek megmentése.

Fenti címen Sajó Károly tanár a „Természettudományi Közlöny“ mult év december havi füzetében hosszu és érdekes tanulmányt tesz közzé.

Bevezetésül fejtegeti, hogy ott, ahol az európai faj megtelepszik, csakhamar „kulturális sivatag“ támad. Pénzszerezési vágyból letarolja az erdőt, parcellázza a mezőt, lecsapolja a mocsarakat, szabályozza a folyókat. A vadakat — részint értékes bundájukért — kiméletlenül pusztítja. Sok állatfaj, pl. a hód, bölény, medve, csetek, rozmár, fókák, kormoránok, kócsagok stb. és a rovarok fajainak százai teljesen kihaltak vagy legalább is nagyon megrikkultak. Sok növényfaj is elpusztult, vagy biztos pusztulás várja.

Az amerikai Egyesült-Államok törvényhozása volt az első, mely a pusztuló természeti kincsek megmentése érdekében egyes helyeket, melyeken érdekes a flóra vagy fauna kisajátított és nemzeti tulajdonnak nyilvánított. A nemzeti park érinthetlenségét örök időkre törvény biztosítja.

Az amerikai példát követték az európai törvényhozások, egyesületek, sőt magánbirtokok nagyobbműveltségű tulajdonosai is.

Hazánkban ezideig a cikkirő Sajó tanár az első, ki birtokából néhány holdat kisajátított, hogy ott a pusztuló növény- és rovarfajok utolsó menedéket találjanak.

Mivel azonban hazánkban flórája és faunája változatos és még meglehetősen ép — legalább helyenként — kívánatosnak tartaná, hogy a kincstár birtokain az ország különböző vidékein nagyobb területeket rezerváljon, azok érinthetlenségét biztosítsa. Az évi költségvetésbe bizonyos összeget kellene felvenni, hogy természeti szépségben gazdag területeket sajátíthasson ki. Társadalmi uton is gyűjtést kellene indítani és a megvásárlandó rezervációkat a Természettudományi Társulat felügyelete alá helyezni.

Ezek a főbb pontok. Sajnos, helyszüke miatt csak nagyon is rövid kivonatot közölhetünk, — kívánatosnak találnók azonban, ha egyesületünk és tagjai Sajó tanár eszméit tőlük telhetőleg pártolnák. Mert hiszen az állatvédelem eszméjével nem ellenkezik az, hogy állatokat megóvjunk a végső pusztulástól.

Hírek az állatkertből. Az Állat- és Növényhonosító Társaság mult hónap 17-én tartotta közgyűlését Dr. Balogh Sándor egyesületi elnök elnöklete alatt. Az évi jelentés szerint, amely még az 1904. évről szól, az állatkertet 168940 fizető egyén látogatta. Az állatok létszáma 1904. év kezdetén 1433 volt, a szaporodás 1904 folyamán 277, a fogyatkozás 353. Az évi jelentést a közgyűlés Dezsényi József, Maleczky Román, Mátyus Arisztid, Dr. Kún Tibor, Szalay Imre, Hirsch Ottó és Szerényi Bertalan felszólalása után tudomásul vette. Négy igazgatósági tag kisorsoltatván, ezek helyébe a választás megejtetett. Megválasztottak:

Kolozsváry Gyula, Dr. Kelényi Imre, Kovács Ödön (és Dr. Kovács Aladár lemondása folytán) Parthay Géza.

A választmány tagjai az alapszabályok értelmében négy szakbizottságba osztottak be. Ezek az állattani, gazdasági, pénzügyi és növénytani bizottság. A bizottságok egy része már megalakult és működését megkezdette.

Az 1904. évben a bikaviadalok céljaira emelt aréna lebontatván, a jégpálya az előbbi évekhez képest a 8800 négyszögméter nagyságu tó felhasználásával megnyílt és több mint 600 bérlő és nagyszámu közönség részvételével a kedvezőbb jégpályák sorába lépett.

Az utóbb lefolyt években megfoglyatkozott állatlétszámnak emelése a társaság pénzügyi viszonyai miatt csak fokozatosan eszközölhető. Lónyay Géza igazgató mindamellet egy Galiciában időző állatsereglet feloszlásának kedvező alkalmát felhasználván, 1 tapirt, 2 pumát, 1 leopárdot, 1 lepardot, 2 somali-juhót és 1 amerikai-hiuzt vásárolt. A szép állatok minden baj nélkül megérkeztek és már megszoktak új helyüket.

Uj könyv. *Utmutató a mesterséges fészekodvak alkalmazásához és egyéb madárvédelmi intézkedésekhez.* Irta: Csörgey Titus. a Magyar Ornithologiai Központ adjunktusa. Előszóval ellátta: Herman Ottó. A magy. kir. földművelésügyi miniszterium kiadványa. Nagy 8°, 48 oldal. — Csörgey Titus fiatal ambiciózus ornithologusunk ezen munka megírásával nagy szolgálatot tett a hazai madárvédelmi ügyünknek, amennyiben az e téren szükséges tudnivalókat mind felölelve, tömören, 21 ábrával magyarázva ismerteti meg az olvasóval. Ezen munka nélkül gyakorlati madárvédelmet ésszerűen folytatni nem lehet. Ezen munkát Herman Ottó fenkölt sorai nyitják meg. Az 1-ső fejezet: „*Odulakó rovarévő madaraink megtelepitése és elszaporításáról*“ szól. Ebben van leírva, milyen legyen a mesterséges fészekodú, hová helyezzük a fészekodvakat, mily magasságban legyen és hogyan függjön és merre, mikor helyezzük el az odúkat és mennyit; továbbá a félig nyitott odvak és fali rések alkalmazásáról, az odú-kezelés és verébirtás. A II. fejezetben a „*Téli etetés*“ van leírva. Felsorolva hogyan és mivel etessünk. A III. fejezetben a „*Szabadban fészkelő madaraink megtelepitése és elszaporítása.*“ A IV. fejezetben „*Eddig elért hazai és németországi eredmények*“, melyeket részben a községi egyesület működéséből állított össze. Az V. fejezetben, az olvasóra igen fontos, legfontosabb odulakó madarainkat igen szép és a természetes húséget teljesen utánzó ábrákon rövid jegyzetek kíséretében szemlélteti. A VI. fejezetben megemlékezik *ifj. Kühnel Márton* hazai első fészekodú-gyáráról, mely az ornithologiai központ felügyelete alatt áll és kizárólag az utóbbi által előirt eredeti magyar modellü fészkelőket és etetőket gyártja. — Egyesületünk és az ornithologiai központ is mindazoknak, kik hazánk madárvédelmi ügyének szolgálni akarnak, — addig, mig a készlet tart, — szívesen bocsájítja rendelkezésre e szép és érdekes munkát.

Egyesületi hírek.

Országos Állatvédő Egyesület.

Január havában belépett új tagok:

Alapító: Hornyánszky Viktor udvari könyvnyomdász 100 korona.

Rendes tagok: Kern Jenőné, Stadler Sándor Marsovszky Ivor, Blumenfeld József, Feitl Ignác, Halász Hedvig, Günther Magda, Rosenfeld Antalné, Walz János, dr. Heinrich Kálmáné, özv. dr. Schubert Emilné, Goldberger Dávidné, Fein Dávidné.

Állatvédő-házunkba 1906. január hóban a tulajdonosok által beadatott 40 kutya, 3 macska és 2 papagály.

Állatvédő egyesület alakítása Aradon.

Örömmel közöljük a hirt, hogy hazánk történelmi nevezetességű városában: Aradon Lukácsy Lajos megyebizottsági tag, ügyvéd, Máday Mátvás polg. isk. tanár és dr. Horváth Cornél orvos kezdeményezésére állatvédő egyesület van alakulófélben. Az egyesület megalapítói már eddig is rendkívüli szolgálatot tettek ügyünknek.

Lukácsy Lajos felkereste az összes hatóságokat és Arad város társadalmának minden számottevő tényezőjét és felkérte őket, hogy az új egyesületet támogassák.

Alispán, polgármester, tanfelügyelő, főszolgabírói és birói kar, a tanári és lelkészi kar megígérték támogatásukat.

A tanfelügyelő felhívást intézett az összes iskolák tanári karához és eddig 2000 darab gyermeknaplót osz-

tottak ki a gyermekek közt. Az összes elemi iskolai tantermekben pedig állatvédelmi falitáblákat függesztenek ki.

Az alispán az összes főszolgabírónak állatvédő törvénykönyveket osztott ki. A rendőrfőkapitány a kisebb vendéglőkben és külvárosi kocsmákban — ahol sok kocsis ember fordul meg — falitáblákat függesztett ki.

Lukácsy ur felkért 6 pénzintézetet, hogy évi jövedelmükből az új egyesületet is részesítsék, felkért ezenkívül 8 terménykereskedőt, hogy adjanak madáreleséget. Eddig már mintegy 10 zsák ingyen eleséget kapott, ezért a sajtó útján felkérte a város közönségét, hogy etessék a madarakat, az egyesület szívesen ad eleséget azoknak, akik eziránt hozzáfordulnak.

Irt 14 fakereskedőnek, hogy ajándékozzanak néhány deszkát, azután beszélt a napközi otthon igazgatójával és kérte, egyezzek bele, hogy az ott tartózkodó fiúk a deszkákból etetőházakat csináljanak ingyen.

Horváth Cornél dr. pedig „Néma szenvedők“ czimen remek értekezést írt, melyet Grimm Gusztáv ur kinyomatott és szétosztás céljából Aradra küldött. Az „Állatvédelem“ pedig 60 példányban forog közkézben.

Az Aradi Állatvédő Egyesület február hó második felében tartja meg első alakuló közgyűlését, melyen mint az O. Á. E. kiküldötte Kukuljevič József „Az állatvédelem fontossága az emberiség művelődésének szempontjából“ czimű hosszabb felolvasást fog tartani.

Az O. Á. E. elnöksége ezuton is legmélyebb háláját és köszönetét fejezi ki a mozgalom kezdeményezőinek.

Felelős szerkesztő: KUKULJEVIČ JÓZSEF.

Cyphers Incubator Társaság Buffalo

(Amerika)

A világ legnagyobb

baromfi-keltető-gép gyára.

Tíz év alatt több mint 100.000 darab gépet szállított a gyár mind az öt világrészbe.

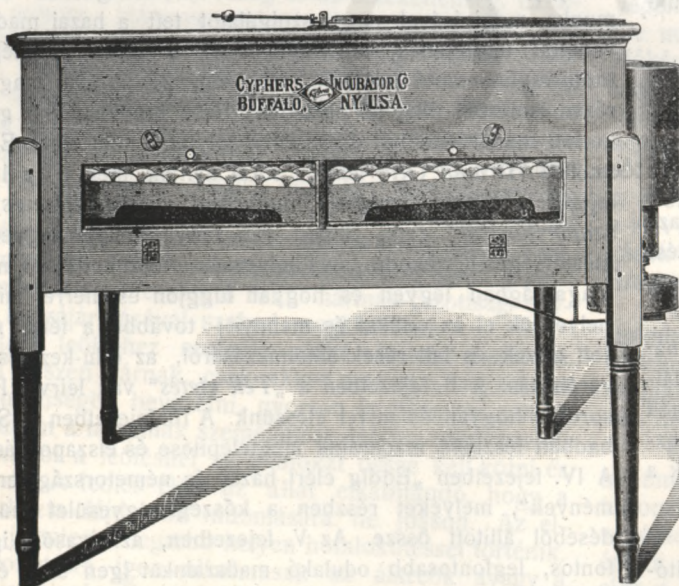
Kizárólagos vezérképviselőség Magyarország részére Szövetkezetünknel.

A keltető-gép előnye:

1. Hogy bár-mikor, tehát éppen olyan időben, mikor a fiatal baromfinak magas ára van, állíthatunk elő piaczképes árut.

2. Nincs annyi vesződség a géppel, mint a kotló etetésével és tisztántartásával.

3. A gép megbízhatóbb mint akotló, mert nem hagyja el a tojásokat.

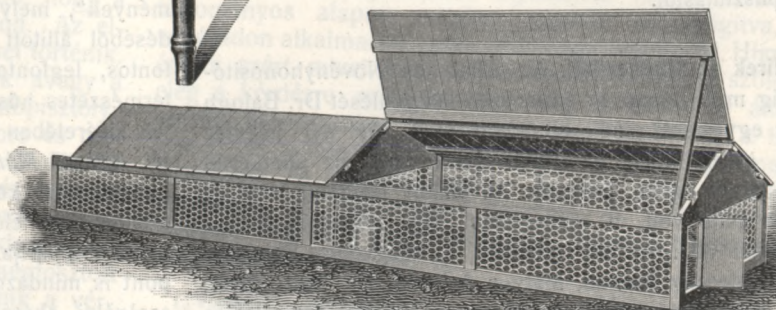

A „Farbwerke Hoechst“ cég

Galloserin baromfi choleraszéruma

Kovács-féle „Unicum“ tyukcsapófészek kizárólagosan. Továbbá baromfi-udvarok, telepek berendezése valamint az összes cikkek a baromfi-tenyésztéshez, ugyszintén a Fattinger húsrostos baromfi eledele és az erőtakarmánygyár orpington melasse rovar és húsrostos baromfi-takarmánya legjutányosabban beszerezhetők a

MAGYAR MEZŐGAZDÁK SZÖVETKEZETÉ-nél Budapest, V. Alkotmány-u. 31.

ÁLLATVÉDELEM

○○○ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ○○○

○○ KIADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ○○

IX., Ernő-utca 11-13. sz. Telefon 85-12.

Ezen lap közleményeinek utánnymását nemcsak szívesen megengedjük, hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

III. ÉVFOLYAM

1906. MÁRCZIUS

3. SZÁM

Az állatok jogai és az embernek kötelességei az állatok iránt.

III.

A szabadságban élő állatok vagy vadak.

A legnehezebb kérdések közé tartozik az állatvédelem eszméjének a szabadságban élő állatok tekintetében való érvényesítése.

Ha elismertük, hogy az állatoknak általában vannak jogaik, és a társadalomnak kötelességei, ha van egy „ius animalium“, akkor nem tagadható, hogy a vadnak is vannak jogai. Ez természetes is, mert miért legyenek az állatnak jogai ahhoz a feltételhez kötve, hogy az valakinek tulajdonát képezi. A jog jog marad, bármely viszonyok közt éljen is az állat. Csak hogy ez a jog, mint már fentt érintettük kevésbé határozott mint a háziállatoké és nehezebben körülírható.

A Szabadságban élő állatok jogát a legideálisabb álláspont elfoglalásával Henry Salt ugy értelmezi, hogy

az ember a leghatalmasabb ösztön, az önvédelem erejénél fogva jogosítva van arra, hogy védekezzen azoknak az állatfajoknak tulságos elszaporodása ellen, melyek az ember fölényét fenyegethetnék, de mondja Salt nem vagyunk jogosítva arra, hogy ok nélkül öljünk vagy éppen kiozzunk egy védtelen élő lényt.

Ha megengedjük, hogy az ember saját fajanak fentartása érdekében jogosítva van arra, hogy az állatok felett való fölényét megóvja, meg kell tőle tagadnunk azt a jogot, hogy uralmát zsarnoksággá változtassa, és több szenvedést vagy fájdalmat rójjon az állatokra, mint a mennyi elkerülhetlenül szükséges.

Salt szerint az állatok jogainak elismerésével egyáltalában össze nem egyeztethető az, hogy szenvedéseikből a sport, a divat vagy az ingyenczkedés érdekében előnyöket szerezzünk vagy hasznot huzzunk.

Egy régi író szerint, a személyes önvédelem törvényei kétségkívül arra jogosítanak bennünket, hogy pusztítsuk azokat az állatokat, melyek bennünket pusztítanának, vagyonunkat károsítanák vagy alkalmatlansá-